

ление, като собствена на страната воля се презумира тази на целокупния народ. Народът е, следователно, който се презумира, че твори живота и съдбините на своята страна, и той е, който би трябвало да носи пред историята и пред Бога отговорността за бедите и нещастията, които връхлетяват неговата страна. Разсъждавайки така, бихме могли да кажем à priori, че виновник за разгрома на България не може да бъде никой друг, освен българския народ.

Такъв един извод, обаче, би бил една велика историческа неправда; той би се намерил в най-пълно противоречие с прясната още наша действителност. Защото никой не може да отрече, че през тия четиридесет и четири години, които ни делят от нашето освобождение, българският народ даде непосилни материални жертви, за да закрепи извоюваната си свобода и за да гарантира по-нататъшното свободно политическо съществуване на своята страна; че той положи непрекъснат труд и усилия, за да създаде своето национално благосъстояние; че той прояви свръхчовешки усилия, които удивиха света и даде стотици хиляди кръвни жертви, за да постигне своето племенно обединение. Факт, също така безспорен, който не е убегнал на много чужди наблюдатели, е, че българският народ в своето цяло в най-големите и решителни епизоди на своя национален живот, през целия този четиридесет годишен период, е имал винаги най-трезво схващане върху всички ония проблеми, от разрешението на които е зависела неговата съдба.

Как стана тогава, че всички тия негови усилия не само отидоха напразно, но и доведоха до фактическото загубване на неговата икономическа и политическа самостоятелност, до пълното разорение